

GLOBALIZMO IŠŠŪKIS NACIONALINEI LITERATŪROS ISTORIJAI

Santrauka

Pranešime, remiantis dviem pačiais ryškiausiais pokomunistinės lietuvių literatūros istoriografijos pavyzdžiais (Vytauto Kubiliaus „XX amžiaus lietuvių literatūra“, 1995 ir Juozo Girdzijausko sudaryta „Lietuvių literatūros istorija: XIX amžius“, 2001), kalbama apie dvejopo pobūdžio iššūkius nacionalinei literatūros istorijai.

Šiuolaikinio pasaulio globalizmo tendencijos ir humanitarų diskusijos literatūros istorijų tradicinius nacionalinius modelius apibrėžia kaip atgyvenusį reiškinių, suklestėjusių drauge su XIX–XX amžiuose dominavusia tautine ideologija ir naujų valstybių įsteigimu Centrinėje Rytų Europoje. Įvertindami tai, kad nuolat okupacijas patiriančiai Lietuvai literatūra visad buvo daugiau nei tik literatūra, nes konsolidavo tautą bendrų vertybių pagrindu ir ugdė tautinę savimone, turėtume suprasti, kad naujoje globalioje aplinkoje jos buvusios funkcijos neišvengiamai turi keistis. Kaip nacionalinės literatūros rašytojai išeina iš trauminių „ginties nuo priešų“ apkasų, taip ir turėtų padaryti nacionalinės literatūros istorikai. Bet Vakarų mokslininkų reiškiamą kritika nacionaliniam literatūros istorijos modeliui (dominuojanti straipsnių rinktinėje „Rethinking Literary History“, 2002) neturėtų juos nublokšti ir į kitą kosmopolitinių pažiūrų kraštutinumą. Literatūros istorikui šiandien būtina kritiškai receptuoti romantinę nacionalizmo ideologiją ir etnocentinį literatūros modelį tam, kad užgriebtų ir suformuluotų šiuolaikiškesnę kultūros tautiškumo sampratą ir perimtų pluralistiškesnius literatūros istorijos tyrinėjimo būdus – multikultūrinius, intertekstinius, regioninius, pokolonialius ar pan.

Su šia ypač pokomunistiniuose kraštuose literatūros istorikui iškilusia užduotimi siejasi ir antroji – metodologinių priemonių atnaujinimo būtinybė. Pranešime aptariamos pagrindinės istorinių tyrimų metodologinės novacijos, kurias pasiūlė hermeneutikos, naratologijos ir Naujojo istorizmo atstovai, išskirtinį dėmesį teikiant Paulio Ricoeuro „Laikas ir pasakojimas“ idėjoms. Interpretacinė metodologija, įtvirtinusi tyrinėtojo su istorija dialoginių santykių, skatina įprastas literatūrų istorijas, pagrįstas rašytojų biografijomis ir kūrybos apžvalgomis, keisti naujomis istorijomis, skirtomis jų kūrybos receptų kitimui tirti.